

VARDAGENS VANMAKT

– en rapport om barn i ekonomiskt utsatta familjer i Sverige

Årsrapport 2009, Majblommans Riksförbund

Majblomman
Alla barns blomma

Innehåll:

Fler söker bidrag.....	3
24 miljoner från Majblomman till behövande barn.....	4
Allt fler barn som behöver glasögon, mat och medicin.....	6
Högre risk för ohälsa hos barn till ensamstående.....	9
Mindre aktiv fritid.....	10
Oro bland skolsköterskor.....	11
Tuffa ekonomiska villkor för föräldrar som vill studera.....	12
Barn i kläm när skolan tar ut avgifter.....	13
Fakta om barnfattigdom.....	15
Majblomman - Sveriges största barnhjälpsorganisation.....	16
Majblommans rapporter och PM.....	15

Majblomman - Alla barns blomma

Sedan 1907 arbetar Majblomman för att förbättra barns villkor i Sverige. Verksamheten bygger på att barn hjälper barn genom att sälja majblommor. Majblomman består av 15 000 ideella krafter som i drygt 700 lokalföreningar självständigt bedömer och behandlar bidragsansökningar från ekonomiskt utsatta föräldrar.

Vår vision är att alla barn ska få vara med och dela gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden.

Vi ger bidrag till enskilda barn, skolaktiviteter och forskning om barn. Vi driver ett sommarläger på Galtarö och verksamheten Hallå, hör på mig! som syftar till att barn ska få komma till tals i beslut som rör dem.

Göteborg 2009-03-24, rapport 2009:19
Majblommans Riksförbund
Kungsgatan 28, 411 19 Göteborg
Telefon 031-60 68 90
E-post: info@majblomman.se
www.majblomman.se

Fler söker bidrag

Omkring en kvarts miljon barn i Sverige beräknas växa upp i fattiga familjer där brist på pengar är ett ständigt problem. Det handlar om familjer som kämpar för att få tillvaron att gå ihop utan några marginaler utöver det allra nödvändigaste.

Fattigdom är vanligast bland barn till ensamstående föräldrar. Eftersom de ensamma ska svara för försörjningen är de känsligare för att bli sjuka eller förlora jobbet.

Mats Johansson, analytiker vid Försäkringskassan:

– Vi märker inte minst nu i lågkonjunkturen att antalet bidragssökande ökar.

Kommunernas utbetalningar av socialbidrag ökade med 6 procent under förra årets tre sista månader. Det är den högsta nivån på fem år. Ökningen för helåret 2008 var 3 procent. Också bidragsansökningar till Majblommans lokalföreningar ökar. Brevens visar tydligt brister i barns situation, att vända sig till Majblomman eller kyrkan är ofta en sista utväg. Dessa familjer upplever en slags vardagens vanmakt (ett uttryck som Staffan Janson, barnläkare och professor i folkhälsovetenskap vid Karlstads universitet, använder), de kämpar och biter ihop.

Majblomman driver tre frågor:

1. Kommunerna ska följa skollagen och inte tillåta dolda avgifter i skolan.
2. Landstingen måste betrakta glasögon som medicinsk behandling.
3. Kommunerna måste ta sitt ansvar för barn även under det elva veckor långa sommarlovet.

Vi vet att höjt barnbidrag har varit en effektiv åtgärd för att öka barnfamiljers möjlighet till försörjning och att det fanns skäl att ha ett särskilt bidrag till ensamstående föräldrar. En annan angelägen fråga är vem som ser till barnens behov i beslut om ekonomiskt bistånd till barnfamiljer liksom vräkning av barn. Den ekonomiska situationen för barn med föräldrar som har funktionsnedsättning måste uppmärksammas.

Studierande med barn måste få studiemedel för årets alla månader samt extra stöd till barnen. Klarar föräldrarna inte att fullfölja sina studier har situationen förvärrats genom att de inte kan gå ut i ett nytt arbete och har dessutom dragit på sig studieskulder.

Det finns ett stort antal barn som är utsatta eller i riskzon och som riskerar att, om inget görs, hamna i ett livslångt utanförskap som kostar samhället mycket mer än tidiga insatser kring barn och unga. Vi måste värna skolhälsovården, den avgiftsfria skolan, fritidsverksamhet och sommarlovsaktiviteter.

Det är dags att ställa sig på barnens sida.

Lena Holm
Generalsekreterare
Majblommans Riksförbund

24 miljoner från Majblomman till behövande barn

Majblommans lokalföreningar delade förra året ut drygt 24 miljoner kronor i bidrag till barn i olika delar av Sverige. Mest ökade bidragen till nödvändiga men kostsamma saker som mat, glasögon och skor. På andra och tredje plats kommer bidrag till semester med familjen och att kunna få åka på läger och koloni.

Mest pengar, 3,4 miljoner, gick till barn som behövde nödvändiga men kostsamma saker, det är 33 procent mer än året innan. På andra plats kommer bidrag till semester eller andra aktiviteter med familjen med 2,6 miljoner kronor. Till barn som ville få åka på läger eller koloni fördelades 1,8 miljoner kronor. Året innan hamnade bidragen till läger och koloni på andra och semester på tredje plats.

I övrigt fördelades bidragen 2008 på:

- Utrustning för delaktighet och utveckling 1,6 miljoner
- Fritidsaktiviteter, nöje och kultur 1,4 miljoner
- Jul och andra högtider 1,3 miljoner
- Aktiviteter i skolan och hjälpmedel i skolan 775 000
- Behandling 239 000.

Förutom till enskilda barn gav lokalföreningarna också 2,2 miljoner till olika lokala barnaktiviteter och 439 000 kronor till handkassor för skolsköterskor och kuratorer. De barn som ställt upp i Majblommans insamling och sålt majblommor fick dela på 4,1 miljoner och 4,2 miljoner gick som stöd till skolor och kårer.

Majblommepengar till resor och sport

Skolresor, klassfester, lekredskap och sportutrustning. Där väljer landets skolor att i första hand lägga sina lokala bidrag från Majblomman. Totalt handlar det om 4,2 miljoner kronor som eleverna på det sättet får glädje av.

Av de pengar som Majblommans insamling ger får de deltagande skolorna fördela 10 procent som ska komma eleverna till godo, i år 4,2 miljoner kronor. Så här har pengar använts – skillnaden i hur man valt att satsa pengarna är mycket liten mellan länen:

- Skolor, studieresor, läger och utflykter
- Trivselåtgärder, klassfest, klasskassa, glass
- Lekredskap och sportutrustning
- Hjälpmedel som datorer, andra hjälpmedel och läsprojekt
- Gruppaktiviteter, information, temadagar, elevråd, *föräldraförening*
- Bidrag till enskilda barn via skolsköterska, ledare, lärare
- Åtgärder mot mobbning, kamratstödjare
- Friskvård, hälsa, medicin
- Kultur som teater, bio, musik och böcker

Under 2008 gavs också 439 000 kronor i bidrag till handkassor för skolsköterskor och kuratorer. De pengarna är tänkta att kunna användas akut och i särskilt ömmande fall.

Flest ensamstående som söker bidrag

Av bidragsansökningarna till Majblomman kommer 83 procent från ensamstående mammor. Fördelat på olika kategorier är jul och andra högtider den kategori där andelen ensamstående mammor är störst. När det gäller avgifter i skolan är det fler sammanboende som söker.

Bidragens ändamål	Andel ensamstående
Jul och andra högtider.	94 %
Nödvändiga och kostsamma saker, t.ex. medicin, glasögon, kläder, skor.	86 %
Nöjen och kultur t.ex. bio, barnkalas, nöjesfält.	82 %
Utrustning för delaktighet och utveckling, dator, cykel, mp3-spelare, digitalkamera, träningsutrustning.	82 %
Fritidsaktiviteter t.ex. terminsavgift, utrustning.	80 %
Läger och koloni.	75 %
Semester med familjen, utflykter och andra aktiviteter.	74 %
Skolaktiviteter t.ex. utflykter, skolresa, skolstart/avslutning.	67 %

Breven ger en tydlig bild av dessa föräldrar som kämpar för att för att få tillvaron att gå ihop, de oroar sig för sina barn och sin ekonomi.

"Jag är ensamstående mamma med 2 barn, 17 och 13 år gamla. Min 17-åriga dotter har ett stort intresse för fotboll och spelar i en av stans större föreningar (BK Häcken). Medlemsavgift, träningskläder, skor för både grus, gräs och inomhus osv. Det är tufft att få pengarna att räcka till allt. Ett bidrag skulle innebära en stor hjälp så att hon skulle kunna fortsätta med fotbollen och att kanske kunna köpa ett par nya fotbollsskor som är riktigt bra."

Allt fler barn som behöver glasögon, mat och medicin

Majblomman har ställt frågor till 1 000 föräldrar med barn i grundskolan.¹ Svaren bekräftar den bild som ges i bidragsansökningarna till Majblomman nämligen att många barnfamiljer har en tuff situation. Föräldrarna har inte alltid råd med mat, medicin och glasögon till barnen.

MAT

Enligt barnkonventionen ska barn ha tillgång till de bästa möjliga insatserna för sitt liv och utveckling. Föräldrar har två viktiga uppgifter när det gäller sina barns mat. Den första är att se till att barnen får bra och näringsriktig mat, så att de kan växa och utvecklas optimalt. Den andra är att ge barnen bra matvanor.

Har det hänt under det senaste året att du och ditt/dina barn inte har haft råd med ett mål varm mat?

Svar (procent):

• Ja, flera gånger	3
• Ja, någon gång	5
• Nej, aldrig	89
• Vet ej/inget svar	2

Under det senaste året har det hänt att 8 procent av föräldrarna till barn i grundskolan inte har haft råd med ett mål varm mat till sig och sina barn – det handlar om 80 000 barn i grundskolan.²

Det är signifikant fler mammor (11 procent) jämfört med pappor (6 procent) som inte har råd med ett mål varm mat.

Det är också signifikant fler föräldrar under 34 år (16 procent) som inte har haft råd med ett mål varm mat, jämfört med föräldrar mellan 35 och 50 år (8 procent) och föräldrar som är över 50 år (0 procent).

Majblommans krav:

- Tillämpa ett barnperspektiv i utredningar om ekonomiskt bistånd.
- Höj barnbidraget.
- Återinför ett särskilt bidrag till ensamstående med barn.

GLASÖGON

Majblommans kartläggning i föl av glasögonbidrag till barn visade på allvarliga brister. Reglerna skiljer sig åt mellan olika delar av landet och generellt sett är bidragen för snåla. Bidragen erbjuds dessutom bara till barn till och med 7 års ålder med något undantag. Stockholms läns landsting har till och med avskaffat glasögonbidraget. I ett fåtal landsting är glasögonen gratis.

¹ Novus Opinion har på uppdrag av Majblomman genomfört webbintervjuer 25 februari - 2 mars 2009.

² Enligt SCB finns det i Sverige (2008) cirka 1 024 000 barn i åldrarna 6 år - 15 år.

Majblomman har nu, med hjälp av Novus Opinion, frågat 1 000 föräldrar med barn i grundskolan om deras syn på bidrag till barnglasögon.

	Svar (procent):
• Alla barn till och med 18 år bör få bidrag till glasögon	67
• Alla barn till och med 15 år bör få bidrag till glasögon	11
• Bidrag till glasögon bör vara inkomstprövat	19
• Vet ej/ingen uppfattning	3

Åtta av tio föräldrar med barn i grundskolan tycker att barn bör få bidrag till glasögon till 15 eller 18 års ålder.

Det är signifikant fler mammor (75 procent) än pappor (59 procent) som tycker att barn upp till 18 års ålder bör få bidrag till glasögon.

Det är signifikant fler föräldrar över 50 år (87 procent) än föräldrar under 34 år (57 procent) som tycker att barn upp till 18 års ålder bör få bidrag till glasögon.

Det är betydligt fler yngre föräldrar som tycker att bidrag till glasögon bör vara inkomstprövat (24 procent), jämfört med de äldre föräldrarna (6 procent).

Det är också skillnad i attityder beroende på om föräldrarna bor i storstäder eller i övriga landet. Endast 7 procent av föräldrarna i storstäder tycker att glasögonbidrag till barn bör vara inkomstprövat, medan 21 procent av föräldrarna i övriga landet vill ha inkomstprövning.

Glasögon till egna barn

Ett barn med brytningsfel (*närsynthet, översynthet, astigmatism*) får aldrig en fullgod bild på näthinnan, och synen utvecklas inte som den ska. Man får en synsvaghet (*amblyopi*) som beror på bristande stimulering och inte på någon sjukdom i ögat eller synbanorna. Skelning och optiska hinder kan också orsaka amblyopi.

Barn utan glasögon får problem i skolarbetet.

Majblomman har frågat föräldrar till barn i grundskolan om det har hänt att de under de senaste 12 månaderna har väntat med att beställa/hämta ut glasögon till sina barn av ekonomiska skäl.

	Svar (procent):
• Ja, jag har väntat med barnglasögon av ekonomiska skäl	11
• Mina barn behöver inte glasögon/jag har hämtat ut glasögon	85
• Vet ej	8

Det är signifikant fler mammor (17 procent) som har tvingats vänta med att hämta ut barnens glasögon av ekonomiska skäl, jämfört med pappor (6 procent).

Ungefär vart tjugonde barn behöver glasögon. Det innebär att närmare 23 000 barn inte har fått nya glasögon det senaste året, trots att de har synfel och är i behov av glasögon.

I den undersökning som Majblomman gjorde i augusti följde svarade 4 procent av föräldrarna att de hade varit tvungna att vänta med att beställa eller hämta ut glasögon till barn eftersom inte hade råd. Situationen har med andra ord förvärrats.

Majblommans krav:

- Landstingen måste betrakta glasögon som en medicinsk behandling.

MEDICIN

En enkät till Sveriges landsting och regioner, som Barnombudsmannen har genomfört, visar att 12 000 barn har skulder till landsting och regioner. Sex landsting och regioner kräver barnet på betalning efter att han eller hon har fyllt 18 år och sex sätter ärenden på långtidsbevakning. Skulderna avser avgifter för uteblivna vård- och tandvårdsbesök.

Majblommans undersökning visar att nästan var tionde förälder har väntat med att hämta ut läkemedel till sina barn av ekonomiska skäl. Det innebär att mer än 90 000 skolbarn inte har fått den behandling som deras läkare har rekommenderat. Det visar Majblommans undersökning bland föräldrar med barn i grundskolan.

Har det hänt att du under de 12 senaste månaderna har väntat med att hämta ut medicin till ditt/dina barn av ekonomiska skäl?

	Svar (procent):
• Ja, jag har väntat att hämta ut medicin	9
• Nej, mina barn har inte behövt medicin/jag har hämtat ut	89
• Vet ej	2

Det är signifikant fler föräldrar i åldersgruppen 35-50 år (15 procent) som inte har haft råd att hämta ut läkemedel till sina barn.

Majblommans krav:

- Receptbelagda läkemedel till barn ska vara kostnadsfria.
- Barn ska inte kunna bli skuldsatta på grund av obetalda vårdavgifter.

Högre risk för ohälsa hos barn till ensamstående

I de flesta länder klarar sig barn som lever med en ensamstående förälder betydligt sämre än barn som växer upp med två föräldrar. I Sverige är välfärdsystemet, internationellt sett, mycket väl utvecklat. Därför skulle man kunna vänta sig att barn till ensamstående föräldrar klarar sig ungefär lika bra som andra barn.

Men en aktuell forskningsöversikt visar att barn som växer upp med en ensamstående förälder i Sverige löper omkring 50 procent högre risk att drabbas av psykiska problem. Studier visar även på ökade risker för andra typer av problem, däribland självmordsförsök, alkohol- och drogrelaterad sjukdom samt fosterhemsplacering.

– Det verkar med andra ord inte bara vara tillräckligt att kompensera med väl utbyggda välfärdssystem, säger Sven Bremberg, avdelningschef vid Statens folkhälsoinstitut.

Av de ensamstående mammor som söker bidrag från Majblomman uppger 35 procent att deras barn är svårt sjuka eller funktionsnedsatta.

Ny förmån vid sjukdom hos ensamstående föräldrar

Regeringen avser att lägga ett förslag om en ny förmån som kan användas när en ensamstående förälder på grund av sjukdom inte kan vårda sitt/sina barn. Den nya förmånen ska kunna användas av en annan person som då vårdar barnet i stället för föräldern. De nya reglerna ska börja gälla från den 1 januari 2010.

Faktaruta

I Sverige lever ungefär vart femte barn i åldern 0-17 år med en ensamstående förälder. Det motsvarar närmare 400 000 barn.

Källa: Folkhälsoinstitutet

Funktionsnedsattas ekonomiska förhållanden

Personer med funktionsnedsättningar har ofta högre utgifter än andra, för exempelvis läkemedel, vård, service och resor. En indikation på detta är att de med funktionsnedsättning i större utsträckning än andra upplever ekonomiska problem och har sämre förmåga att skaffa fram pengar inom en snar framtid.

Samtidigt har de svårare att få jobb och har lägre inkomster, vilket gör att många har en så låg levnadsnivå att de räknas som fattiga.

Majblommans krav:

- Socialbidraget måste ta hänsyn till att ett hushåll blir allt fattigare ju längre en socialbidragsperiod sträcker sig.

Mindre aktiv fritid

I Sverige finns i dag flera fritidsaktiviteter som är populära bland de flesta barn, och som nästan alla ägnar sig åt då och då. Det kan exempelvis vara att se på TV, datorspel eller lyssna på musik. Om man ser till mer organiserade fritidsaktiviteter är det däremot ofta betydande skillnader mellan olika grupper i hur aktiv man är och inom vilka områden.

Två tredjedelar av barnen mellan 10 och 18 år uppger att de tränar idrott i en klubb eller förening varje vecka. Det är ungefär lika många flickor som pojkar som idrottar. Störst andel som idrottar finns bland 10- till 12-åringarna.

Bland pojkarna är lagidrott klart vanligast, mer än hälften av pojkarna mellan 7 och 15 år håller på med någon lagidrott. Drygt var tredje flicka ägnar sig åt någon lagidrott. Däremot är det fler flickor än pojkar som håller på med någon annan slags idrott.

Den idrottsanläggning som flest barn brukar besöka är simhallen.

Barn i ekonomiskt utsatta hushåll deltar i mindre utsträckning i organiserade fritidsaktiviteter. Detsamma gäller barn med ensamstående föräldrar, barn i arbetarhushåll och barn vars föräldrar är födda utomlands.

Skillnaderna kan i vissa fall vara stora – 40 procent av pojkarna i arbetarhushåll deltar inte i någon organiserad fritidsaktivitet, jämfört med 23 procent av pojkarna i tjänstemannahushåll. Motsvarande siffror för flickor är 30 respektive 23 procent.

”Jag är en ensamstående mamma med två barn, en dotter som är 16 år och en son som är 18 år. Jag jobbar deltid och det blir aldrig några pengar över när mat och räkningar är betalda. Min dotter har blivit lidande av att det aldrig blir några pengar över till att kunna låta henne utöva fritidsaktiviteter. Hon vill gå i dans tillsammans med sina kompisar och nu ber jag om hjälp till detta.”

Skolkuratoren intygar att mamman inte har någon möjlighet att tillgodose några fritidsaktiviteter för dottern på den inkomst hon idag har.

Faktaruta

Ekonomiskt utsatta hushåll: Hushåll där man haft svårt att klara de löpande utgifterna eller som saknar kontantmarginal, dvs. som vid en oförutsedd utgift inte skulle kunna skaffa fram 15 000 kronor.

Arbetarhushåll: Till huvudkategorin "Arbetare" förs yrken som normalt är organiserade inom LO, medan övriga anställda förs till "Tjänstemän".

Källa: SCB

Oro bland skolsköterskor

Skolhälsovården är en del av den första linjens hälsovård och om denna brister blir lidandet för det enskilda barnet större och belastningen ökar på barn- och ungdomspsykiatrin. Det är därför viktigt att det finns en väl fungerande förebyggande hälsovård för barn och elever. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för det hälsofrämjande arbetet inom skolan. I kommande förslag till ny skollag kommer enligt uppgift reglering av elevhälsan att ingå.

”Det är särskilt viktigt för skolhälsovården att uppmärksamma elever som behöver särskilt stöd, elevernas fysiska, psykiska och sociala arbetsmiljö samt s.k. livsstilsrelaterade hälsorisker. Det är angeläget att hälsoarbetet utförs i samarbete med elever, vårdnadshavare, övrig elevvårdspersonal och skolans pedagogiska personal.” (Socialstyrelsen, 2004, s. 20).

Efter att ha raserats under den ekonomiska krisen på 90-talet har elevhälsovården byggts upp igen. Men nu tycks det vara slut på framstegen. Än en gång är en ekonomisk kris orsaken. Gunilla Fagerholt, ordförande för Riksföreningen för skolsköterskor, befarar att det blir skoleleverna som betalar den ekonomiska krisen med sin hälsa.

– Det kommer att göras nedskärningar i våra kommuner och vi som arbetar med elevhälsa befarar att många rektorer kommer att tycka att det enklaste är att stryka kuratorn, skolpsykologen eller annan skolhälsovård från listan. Det ger en snabb besparing men bara kortsiktigt. På längre sikt behövs elevhälsan för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig undervisningen, säger hon i en intervju i tidningen Föräldrakraft.

Riksföreningen har satt som mål att en skolsköterska på heltid inte ska ha fler än 400 elever, för att kunna följa Socialstyrelsens riktlinjer, men de allra flesta har ansvar för långt fler elever. Också faktorer som social tyngd, antalet skolor och behov av tolk påverkar uppdraget.

Genom bidragsansökningarna till Majblomman ser vi ett stort engagemang för elever hos skolsköterskor som har en nyckelroll för utsatta barn. Ofta hjälper skolsköterskan familjen att söka pengar från Majblomman samt lämnar med ett intyg:

”Min son går i 7:an och slagit sönder sina glasögon. Han måste ha glasögon för att klara skolan så jag har köpt nya på avbetalning och nu ligger jag efter med betalningen”.

Skolsköterskan intygar att pojkens glasögon gått sönder, att social-tjänsten inte ger bidrag till glasögonen, vilket mamman trodde att de skulle göra och köpte glasögonen direkt när de gick sönder.

”Jag söker bidrag till min 16-åriga dotter. Hon behöver få nya kläder och skor och idrottskläder för att kunna medverka på idrotten i skolan.”

Skolsköterskan intygar att flickan är i stort behov av kläder och skor inför våren och sommaren då hon vuxit ur sina kläder från förra säsongen. Hon saknar idrottskläder och skor och har inte kunnat delta på idrottslektioner.

Tuffa ekonomiska villkor för föräldrar som vill studera

Studierande med barn har det tufft både socialt och ekonomiskt. Det visar den största undersökning som CSN någonsin gjort bland studierande föräldrar.

– Vill man öka antalet studierande i den här gruppen kan man analysera en höjning av tilläggsbidraget och en bättre anpassning av föräldraförsäkringen till studierandemedlen, säger Magnus Forss vid CSN.

Rapporten "Studierande föräldrar i högre utbildning" bygger på omfattande registerstudier, enkätundersökningar samt djupintervjuer med studierande föräldrar. Resultatet visar att många föräldrar väljer bort studier eftersom de har barn. Det är också vanligt att föräldrar skjuter upp studierna i höga åldrar. Medelåldern för en studierande med barn är i dag drygt 35 år.

Jobbar för att ha råd att studera

Undersökningen visar också att de flesta studierande föräldrar har en trängd ekonomisk situation. De tar oftare studielån och tillägglån än andra studierandegrupper. De jobbar också i högre utsträckning för att ha råd att studera.

De flesta föräldrar tycker att de fått det bättre sedan tilläggsbidraget för studierande föräldrar infördes 2006. Trots det ser CSN inga tecken på att föräldrar väljer att studera i större utsträckning.

– En ytterligare höjning av tilläggsbidraget skulle kunna få fler föräldrar att studera. Men vi behöver göra djupare analyser över hur stor en sådan höjning skulle behöva vara, säger Magnus Forss.

Dålig samordning mellan olika system

CSN konstaterar även att studierandemedelssystemet fungerar dåligt ihop med föräldraförsäkringen. De flesta unga studierande med barn hänvisas till föräldraförsäkringens grundbelopp. Det beror på att de oftast inte har hunnit börja jobba innan de började studera.

– Vill man få fler föräldrar att börja studera bör de här systemen jämkas ihop bättre, säger Magnus Forss.

Många föräldrar upplever även rent praktiska problem med att studera. De uttrycker att det är tufft med sena undervisningspass, att studiekamraterna är oförstående inför deras behov och att det är svårt att förena barnomsorg med studier.

Framtiden osäker för kårdagis

Kårtidningar, studentbostäder och särskilda dagis för studenternas barn. Det är några saker som riskerar att försvinna, har kårerna kommit fram till nu när det har gått en vecka sedan regeringens förslag om att ta bort kårobligatoriet.

"Som studierande ensamstående mamma till två flickor på 6,5 år och 9 år får man ibland "trolla med knäna" för att få ekonomin att gå ihop. Jag är övertygad om att det förr eller senare ordnar upp sig men för tillfället ser det mörkt ut. Det jag önskar är att de fick vinterkläder och gå i simskola. Hoppas Majblomman kan hjälpa till och göra mina barns tillvaro drägligare under en period."

Majblommans krav:

- Studierande med barn måste få studierandel för årets alla månader samt extra stöd till barnen.

Barn i kläm när skolan tar ut avgifter

Utbildningen ska vara avgiftsfri, det framgår av skollagen. Men det som komplicerar situationen är att man får ta ut en obetydlig avgift. Föräldrar får ständigt lappar som handlar om pengar till utflykten, den gemensamma klasskassan och den ständigt återkommande matsäcken.

Majblomman har tagit fram en handbok som ska ge politiker, skolpersonal och föräldrar tips på hur aktiviteter kan finansieras utan att barn inte kommer i kläm. Exempel på vad som kan stå i en policy för avgifter i skolan presenteras också liksom Majblommans checklista:

Skolan ska vara avgiftsfri – alla ska få vara med

Vi lever i ett konsumtionsinriktat samhälle som betonar valfrihet när det gäller såväl sjukvård, pensioner och utbildning som skor, mobiltelefoner och pasta. Men alla har inte möjlighet att utnyttja denna valfrihet, de har helt enkelt inte råd. För familjer med knapp ekonomi är det inte ovanligt att barn sjukskrivs av sina föräldrar för att slippa skylta med knapphet i samband med en aktivitet i skolan, som kostar pengar.

Det handlar om att inkludera alla barn.

Definition av obetydlig avgift

Utbildningen ska vara avgiftsfri, men i undantagsfall kan obetydliga kostnader för eleverna tas ut. Varken lagen eller Skolverket har definierat vad som utgör en obetydlig kostnad. Det innebär att det är kommunen som tolkar bestämmelserna.

För många barnfamiljer går smärtgränsen vid 20 kronor.

Avgiftsfria alternativ

Skolverket konstaterar också att huvudmännen inte kan komma ur frågan genom att hävda att de kostnadsbelagda aktiviteter som anordnas är frivilliga och att alternativ avgiftsfri verksamhet anordnas för de elever som inte vill delta. Utbildningen ska vara avgiftsfri oavsett om aktiviteten är frivillig och andra avgiftsfria alternativ erbjuds.

Avgiftsfria alternativ måste undvikas då de är starkt stigmatiserande.

Skoltid och fritid

När det gäller aktiviteter som arrangeras av föräldrar och genomförs på fritiden bör samma hänsyn tas till att familjer har olika ekonomiska förutsättningar och att fattigdom inte sällan är förknippat med skamkänslor.

Det är barnets upplevelse som måste vara vägledande; för barnet har det ingen betydelse om det är på skoltid eller fritid, det är alltid lika tufft att hamna utanför.

Frivilliga insamlingar

Alla aktiviteter som erbjuds i den obligatoriska skolan måste vara tillgängliga för alla, men aktiviteter som ordnas för barnen kan i vissa fall finansieras med hjälp av frivilliga insamlingar som innebär att barnen exempelvis säljer majblommor eller ordnar discon och loppis för att spara ihop pengar i en gemensam kassa. Inträde till skoldisco, fika på föräldramöten, mm som innebär att alla betalar ett lika belopp är ingen frivillig insamling.

Frivilliga insamlingar är sådana insamlingar där beloppen är frivilliga.

Ur Skolverkets PM om avgifter:

Skolverket konstaterar att huvudmännen ibland hävdar att de kostnadsbelagda aktiviteter som anordnas är frivilliga och att alternativ avgiftsfri verksamhet anordnas för de elever som inte vill delta. Det finns dock ingenting i förarbetena som ger uttryck för att frivilligheten eller möjligheten till alternativ avgiftsfri undervisning skall tillmätas någon betydelse.

Det är enligt Skolverket inte heller förenligt med värdegrunden och principen om lika tillgång till utbildning (1 kap. 2 § skollagen) att vissa elever av kostnadsskäl skulle behöva avstå från aktiviteter i skolan. Skolan kan självfallet anordna resor och andra aktiviteter. Så länge det inte handlar om obetydliga kostnader måste dock finansieringen lösas med kommunala medel. Det kan också finnas situationer då eleverna frivilligt bidrar genom att samla ihop pengar.

Faktaruta

I 4 kap. 4 § skollagen anges att **utbildningen i grundskolan ska vara avgiftsfri** för eleverna. De ska utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma **enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad** för eleverna.

Skolverket var tidigare tillsynsmyndighet och kontrollerade att kommuner följer skollagen. Numera är Skolinspektionen tillsynsmyndighet.

Fakta om barnfattigdom

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har ökat kraftigt under senare år och uppgick under 2007 till 12 procent. Ur ett barnperspektiv är det allvarligt att gruppen ökar eftersom det innebär risk för både ett socialt och ett ekonomiskt utanförskap gentemot andra barn. Föräldrarnas ekonomiska standard har stor betydelse för barnens uppväxtvillkor. En svagare ekonomi kan få effekter på barns möjligheter att delta i fritidsaktiviteter, deras boendemiljö, utbildning och även hälsa. Flera studier pekar på att barn med utrikesfödda föräldrar är en särskilt utsatt grupp.

I Barnombudsmannens rapport "Hur kul är det, på en skala?" redovisas en undersökning som visar att för barn är framtiden för avlägsen för att påverka deras tillfredsställelse med livet här och nu. Familjerelationerna, den ekonomiska tryggheten och kamraterna är mycket viktigare. Drygt en tredjedel hyser viss oro för att familjens pengar inte ska räcka.

Vi vet att det är förknippat med känslor av skam, oro och rädsla att växa upp i fattiga familjer där brist på pengar är ett ständigt problem. Familjer med knapp ekonomi försöker undvika situationer där föräldrar eller barn löper risken att bli betraktade som fattiga eller avvikande.

Vi är mitt uppe i en mycket svår lågkonjunktur och väldigt många barn kommer att behöva hjälp.

Faktaruta:

Under februari varslades totalt 15 802 personer om uppsägning, enligt preliminär statistik från Arbetsförmedlingen. Det kan jämföras med totalt 3 107 varslade under februari 2008. Sedan den ekonomiska krisen slog till i höstas har totalt 85000 anställda i Sverige varslats om uppsägning.

Jämfört med övriga arbetsmarknaden är antalet varsel inom kommunsektorn ännu förhållandevis lågt. Men ökningen under januari och februari är kraftig.

Majblomman - Sveriges största barnhjälpsorganisation

Sedan 1907 arbetar Majblomman för att förbättra barns villkor i Sverige.

”Det är ju bara en liten enkel idé, som jag nu händelsevis kommit fram med”, sade göteborgskan Beda Hallberg när hon i intervjuer för 100 år sedan fick kommentera idén med en liten nålförsedd blomma som såldes för tio öre till förmån för tuberkulossjuka barn.

Den bärande tanken var att alla hade råd att köpa en vårblomma, en blåsippa som såldes av barn på första maj. Beda Hallberg fick tack vare sin entusiasm och sitt enorma engagemang snabbt ihop en kommitté bland den tidens både socialt engagerade och socialt framstående göteborgare.

I dag består Majblomman av 15 000 ideella krafter som i drygt 700 lokalföreningar självständigt bedömer och behandlar bidragsansökningar från ekonomiskt utsatta föräldrar. Lokalföreningarna är en del av nätverket runt varje barn. Medlemmarna arbetar oftast, till vardags, inom skolan, sjuk- och hälsovård, socialtjänst och fritidsverksamhet.

Majblommans verksamhet är ett pedagogiskt inslag i all form av värdegrundsarbete i skolan och insamlingsidén bygger på att barn hjälper barn genom att sälja majblommor under två vårveckor.

Majblomman samarbetar med andra organisationer – hit hör scouterna. Majblomman delar ut bidrag till forskning om barn som syftar till att förebygga, bota och lindra sjukdom, funktionsnedsättning eller social situation.

Sedan 1998 är det Svenska Moderådet som sätter färg på majblomman. Det görs tillsammans med barn.

Informationsspridning

Folkbildning är en uppgift för Majblomman liksom att driva opinionsbildning för att förbättra barns villkor i Sverige.

Majblomman genomför olika undersökningar för att inhämta ny kunskap och samarbetar med forskare och andra experter. Information om barn i familjer som lever i ekonomisk utsatthet sprids till journalister och politiker som på olika sätt i sina roller kan bidra till att belysa och förändra villkoren för barn i Sverige.

Barn och deras föräldrar, skolpersonal och sociala myndigheter får information om barns villkor och vad som kan göras. Gratis studiematerial till skolor och scoutkårer är en del av Majblommans roll som en god kunskapspartner till skolan.

Majblommans rapporter och PM finns på majblomman.se

- 2009-02-06** **Insamlingar och avgifter i skolan.**
En handbok till politiker, tjänstemän, lärare och föräldrar för klokare beslut om barns delaktighet.
- 2008-10-02** **Briller och barn**
En rapport om barns behov av glasögon och landstingens otillräckliga bidrag.
- 2008-07-15** **"En-meters-perspektivet"**
En rapport om partiledarnas syn på barnfattigdom i Sverige.
- 2008-06-12** **Mitt sommarlov, vad jätteskönt mitt sommarlov ska bli....**
En rapport om barns olika villkor och kommuners ansvar för barn under sommarlovet.
- 2008-03-27** **Somliga går med trasiga skor, säg vad beror det på?**
Majblommans årsrapport 2008. Om barns dagsaktuella behov som en följd av brister i välfärden.
- 2007-11-30** **Vad fick du i julklapp?**
En rapport om barn och ekonomisk utsatthet i jultid och om brister i barnperspektiv vid beslut om ekonomiskt bistånd.
- 2007-07-13** **Har barnkonventionen tagit sommarlov?**
En rapport om barns röster och rättigheter
- 2007-06-07** **Sommar, sommar och sol**
En rapport om barns olika villkor på sommarlovet
- 2007-03-22** **Man måste bry sig om hur ungarna mår**
En rapport om barns villkor och svenskars attityd till barnfattigdom i Sverige
- 2006-07-11** **Barns glasögon -behov, bidrag och brister.**
Rapport om skillnaden i synen på synsedsättning och andra funktionshinder och sjukdomar.
- 2005-12-29** **Barns ojämlika villkor i Sverige.**
PM om Majblommans syn på avgifter i skolan och vår roll i barnets nätverk.
- 2005-11-22** **Dyra julklappar och svårt ta ledigt drabbar barn**
- 2005-09-14** **Därför skapar Majblomman debatt om avgifter i skolan.**
PM om avgifter i skolan under pågående förhandling om ny skollag.
Innehåller sammanfattning av doktorsavhandlingen "Nödvändighetens pris".
- 2005-07-12** **Knattereporter ställde politiker till svars i Visby**
Rapport om politikernas syn på "obligatoriska" klasskassor i skolan.
- 2005-07-06** **När kassan är skral**
Rapport om klasskassan och andra olagliga avgifter i skolan.
- 2005-06-09** **Du ska inte tro det blir sommar**
Rapport om hur ekonomisk utsatthet drabbar barn på sommarlovet.
- 2005-06-09** **Klassresan**
Rapport om hur olagliga avgifter drabbar fattiga barn i skolan.
- 2004-11-22** **Discon, plastpåsar, majblommor (och ett och annat lagbrott).**
Rapport om goda råd om hur aktiviteter och hjälpmedel finansieras i skolan.
- 2004-07-12** **Politiker svarar om avgiftsbelagda skolaktiviteter.**
Rapport från politikerveckan i Visby den 4-10 juli 2004.
- 2004-07-08** **Vem har råd att gå i skolan?**
Rapport om avgiftsbelagda skolaktiviteter och kommuner som bryter mot lagen.
- 2004-06-10** **Barns behov tar inte sommarlov**
Rapport om kommuners minskade satsningar på skollovsaktiviteter.
- 2004-04-26** **Majblommans syn på barnfattigdom i Sverige.**
PM om Majblommans erfarenheter om villkoren för barn som lever i en fattig familj.
Bilaga i Ds 2004:41, Ekonomiskt utsatta barn.